

Počátek (ARCHÉ) / Princip(ium)

Stará zásada pravila: „Principia non sunt multiplicanda praeter necessitatem.“ V této zásadě zůstávají dva termíny nevyjasněny: co máme rozumět oněmi „principy“ (tedy vlastně „počátky“), a jak chápat onu „nutnost“ či „nezbytnost“. Obávám se, že platnost staré zásady je velmi relativní a že může být zachována pouze tehdy, jestliže náležitě vymežíme její rozsah. Latinské slovo „principium“ je překladem řecké ARCHÉ. Původní filosofický význam tohoto řeckého slova (tj. před parmenidovským obratem či převrácením) označoval to, co je na počátku (resp. od počátku) a co poté nadále vládne. Úzce spjat s tímto nejstarším pojetím je „metafyzický“ předpoklad, že počátek je buď pouze jeden nebo – později – že počátků je jen několik málo. Právě proto musela být smyslová zkušenost zbavena poslední resp. nejvyšší relevance: mnohost, o které nás přesvědčují naše smysly, musí být založena několika málo počátky, nebo nejraději počátkem jediným. Vláda (neboli platnost) takového počátku byla později zaměněna za neměnnost, trvalost a přímo věčnost. Vše, co se proměňuje, eventuálně vzniká a zaniká, je eo ipso něčím druhotným, závislým na tom, co nevzniká a nezaniká, totiž na „počátku“ (který – protože nezaniká – prostě nadále trvá). ARCHÉ tak byla s konečnou platností definována jako jsoucí neboli základní, původní, „pravé“ jsoucno. Dnes víme, že žádná taková „pravá jsoucna“ v našem světě nejsou a že to byly pouhé pojmové konstrukce. Ve skutečnosti každé skutečné (pravé) jsoucno je časovým, přesněji událostným děním, které je jednotou vnitřně integrovanou, která má svůj počátek i konec v čase. Tím je ovšem zároveň řečeno, že každé takové (pravé) jsoucno má svůj vlastní počátek, takže počátků je ve skutečnosti mnoho, ano, obrovské množství – stejně tak jako konců. Vzniká pak nutně otázka, odkud se vlastně bere tato nesmírná mnohost. Nemá nakonec vskutku jeden jediný zdroj, jediný kořen? Snad ano, ale tento zdroj nemůže být jsoucí, tj. nemůže to být ontická entita.

(Písek, 980423-1.)